

Täysistunto

Torstai 11.6.2020 klo 16.00—18.32

11. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tartuntatautilain väliaikaisesta muuttamisesta Hallituksen esitys HE 101/2020 vp

Lähetekeskustelu

Puhemies Anu Vehviläinen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 11. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja liikenne- ja viestintävaliokunnan on annettava lausunto.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 45 minuuttia. Asian käsittelyssä noudatetaan aikataulutettujen asioiden osalta sovittuja menettelytapoja.

Keskustelu

17.10 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä tartuntatautilakiin lisättäisiin väliaikaisesti uusi luku, jolla mahdollistettaisiin koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavan tietojärjestelmän kehittäminen ja käyttöönotto. Tietojärjestelmä koostuisi mobiilisovelluksesta sekä taustajärjestelmästä. Suomen ”testaa, jäljitä, eristä ja hoida” -strategiaa voidaan tukea tietosuoja kunnioittavalla mobiilisovelluksella, jonka käyttö olisi väestölle vapaaehtoista ja maksutonta. Sovelluksen avulla henkilöt voisivat itse osallistua covid-19-epidemian hallintaan ja viruksen leviämisen estämiseen ja voisivat suojella omaa ja läheisten terveyttä. Sovelluksen avulla myös ne ihmiset, joita tartunnan vahvistetusti saanut ei tunne tai muista tavanneensa, saisivat tiedon mahdollisesta altistumisestaan. Sovelluksen käyttäjä voisi välittää sovelluksesta saamansa tiedon mahdollisesta altistumisestaan terveydenhuoltoon ja saada nopeasti tietoa siitä, miten hänen tulisi toimia. Sen lisäksi hän voisi seurata oireitaan ja omalla toiminnallaan estää tartunnan leviämistä. Sovelluksen käyttäjä ei kuitenkaan saisi tietoa henkilöstä, jolla on vahvistettu tartunta, tai ajankohdasta, jolloin mahdollinen altistuminen on tapahtunut hänen suuntaansa. Sovelluksessa ei käytettäisi myöskään sijaintietoja.

Väestön käyttöön tarjottava mobiilisovellus tukisi terveydenhuollon toimintaa ja koronaviruksen aiheuttamien tartuntaketjujen katkaisua. Tietojärjestelmä voisi nopeuttaa altistuneiden tavoittamista ja oireellisten henkilöiden ohjaamista testeihin ja hoitoon. Sovelluksen avulla olisi myös mahdollista jakaa luotettavaa tietoa eli terveysohjeita ja toimintaohjeita. Tehokkaasti toimiessaan tietojärjestelmä olisi osa laajempaa koronavirustaudille altistumisten seurannan ja tartuntojen jäljittämisen kokonaisuutta. Ehdotettu tietojärjestelmä ei kuitenkaan yksin riitä ratkaisemaan jäljittämisen ja tartuntaketjujen katkaisemisen tarpeita. Se ei myöskään korvaisi nykyistä terveydenhuollon toimintayksikössä tehtävää jäljittämistyötä, jossa altistuneisiin otetaan yhteyttä. Sen avulla olisi kuitenkin mahdollista saada kattavammin tietoa mahdollisesti altistuneista. Sovelluksen on tarkoitus toimia yh-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 92/2020 vp

tenä lisätyökaluna rajoitusten purkamisen mahdollistamisessa ja mahdolliseen toiseen aaltoon valmistautumisessa.

Sovelluksen käyttötarkoituksesta, siihen liittyvästä toimivallasta ja henkilötietojen käsitteystä säädettäisiin tartuntatautilakiin lisättävässä luvussa. Mobiiliteknologiaa hyödyntävän tietojärjestelmän tarjoaminen ehdotetaan THL:n tehtäväksi. Kansaneläkelaitos pitäisi yllä tietojärjestelmään liittyvää taustajärjestelmää. Tietojärjestelmän tietoturvallisuuden arvioisi Liikenne- ja viestintäviraston Kyberturvallisuuskeskus. Säättämällä tehtävät luotettujen viranomaisen tehtäväksi varmistettaisiin luottamus tietojärjestelmän toimintaan ja tietoturvallisuuteen.

Arvoisa puhemies! Hallitus ehdottaa, että laki tulisi voimaan 31.8.2020. Lain olisi tarkoitus tulla voimaan siten, että tietojärjestelmää voitaisiin hyödyntää covid-19-tartuntaketjujen katkaisemisessa. Kuitenkin voimaantulossa on otettava huomioon järjestelmän tekninen kehitystyö, joka ei ole valmis välittömästi. Laki olisi määräaikaikainen ja olisi voimassa 31.3.2021 asti. Määräaikaisuus on EU:n yhteisten periaatteiden mukaista, ja Suomikin on sitoutunut näihin periaatteisiin. Tietojärjestelmän arvioidaan olevan tarpeellinen, kun varaudutaan epidemian kehittymiseen mahdollisesti jopa vakavammaksi syksyllä ja talvela. Ainakin tähän varautuminen on tärkeää. Covid-19-epidemian kehittymistä ja päättymisajankohtaa on tietenkin tässä vaiheessa vaikea ennalta arvioida. Tietojärjestelmä olisi esityksen mukaan käytössä kuitenkin vain niin kauan kuin se on tarpeellista näiden tartuntaketjujen katkaisemiseksi.

17.15 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Kiitos ministerille esittelystä.

Tässä esityksessä siis ehdotetaan säädettäväksi covid-19-epidemian aiheuttaneen koronaviruksen tartuntaketjujen katkaisua tehostavasta tietojärjestelmästä koronavirukselle mahdollisesti altistuneiden tavoittamiseksi. On hyvä asia, että teemme kaikki mahdolliset toimet, jotta voimme jäljittää koronavirusta kantavia ihmisiä, ja oli hienoa, ministeri, että otitte tässä puheessanne myös esille mahdollisuuden toisesta korona-aallosta. Olen tänään jättänyt aiheesta kirjallisen kysymyksen, jossa juurikin kysyn sitä, että miten Suomi valmistautuu toiseen aaltoon, koska erilaisia kannanottojahan on jo ollut, muun muassa sellainen, että pahin olisi ohitse ja toista aaltoa ei olisi tulossa. On hyvä, että me tiedostamme sen, että olemme viruksen kanssa tekemisissä ja että se on hyvin vaarallinen kaveri ja tarttuu erittäin helposti.

Mutta toki tässä mobiilisovelluksessa on varmasti myös paljon haastetta ja hiomista, mutta myös ongelmia. Tämän ehdotetun tietojärjestelmän tuomaan lisähyötyyn vaikuttavia tekijöitä on varmasti se, kuinka moni henkilö ottaa tämän mobiilisovelluksen käyttöön, eli mikä kattavuus väestöstä, ja jälleen kerran katse on esimerkiksi ikäihmisiin ja heihin, joilla ei ole välttämättä näitä hienoja mobiililaitteita käytössä eivätkä hallitse niiden käyttöä, niin millä tavalla se sitten siellä toimii — eli miten aktiivisesti henkilöt toimivat, onko siellä bluetooth-yhteys päällä, ihmisten motivaatio sovelluksen käyttöön pitkällä aikavälillä, mutta myös luottaminen, koska uskon, että tällaiset sovellukset voivat luoda myös epäluottamusta, ja henkilöt ajattelevat, kuinka tässä nyt meitä kytätään ja mitä tässä maailmassa oikein tapahtuu.

Arvoisa rouva puhemies! Tämä sovelluksen hintahan on aika huikea. Jos olen oikein ymmärtänyt, 6 miljoonaa euroa, ja kysyisinkin siitä, onko tämän valmistelutyön seuranta ja myös raportointi ja tarkkailu huolellista, jotta tiedämme, että varmasti sovelluksesta tulee hyvä ja kattava. Jos olen oikein ymmärtänyt, niin sovellushan on käytössä jo muun muassa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 92/2020 vp

Isossa-Britanniassa, ja siellä on ollut muun muassa tietosuojaan liittyviä kysymyksiä. Olisi toivottavaa, että meillä Suomessa ei tällaista ongelmaa tulisi eteen. Meidän tulee tehdä kaikkemme, jotta me pysäytämme koronan, mutta toki se perinteinen tapa, testata, on erittäin tärkeä, ja pienimmällä kynnyksellä henkilön tulee päästä testiin ja sitä kautta sitten hoitoon.

Toki myös se, että nyt, kun rajat aukeavat ja ihmiset matkustavat, osa lähtee Viroon ja tulee takaisin, niin vielä se selkeä ohjeistus ministeriöstä olisi toivottavaa, esimerkiksi Viron matkailun osalta. Henkilö, joka tulee Viron matkalta: onko hän 14 päivää karanteenis- sa vai ei? Tästä on tullut todella paljon kysymyksiä muun muassa työnantajilta, että miten tämä kohdistuu työntekijöihin. Ei työnantaja voi tietenkään antaa palkallista vapaata. — Kiitos, arvoisa puhemies.

17.18 Aki Lindén sd: Arvoisa rouva puhemies! Kun nyt käytän ensimmäistä kertaa puheenvuoron teidän ollessanne puhemiehenä, niin myös lämpimät onnittelut valintanne johdosta.

Tässä kuulumme ministeri Kiurun ja äsken edustajakollega Juvosen erinomaiset puheenvuorot. Yritän olla toistamatta niissä esiintyneitä ajatuksia.

Itse haluaisin tässä yhteydessä todeta, että tällaista asiaa, jota me nyt olemme käsittelemässä, ei vielä vuosia sitten, vuosikymmeniä sitten oikein olisi voinut kuvitellakaan. Tämähän tuntuu niin kuin science fictionilta. Mutta tämä liittyy tietenkin siihen, että meillä kaikilla on nyt nuo mobiililaitteet, ja meillä on teknisiä valmiuksia myös sitten tartuntatauti- torjunnassa saada aikaiseksi tätä, mitä nyt tässä koko lakiesityksessä edellytetään.

Kysymyshän on pitkälti ollut nyt siitä, että meillä on näitä oireettomia tartunnankantajia, ja se oli yksi koko tämän kuluneen kolmen kuukauden ajan tapahtumavaiheista. Koko ajanhan tuli aina uutta tietoa tästä epidemiasta, ja sitten jouduttiin sitä ottamaan huomioon. Itselleni yksi merkittävimpiä niistä uusista asioista oli käsitys siitä, että on aika paljonkin oireettomia tartunnankantajia, jotka voivat sitten tietyssä vaiheessa sitä tartuntaansa tartuttaa ja levittää sitä edelleen. Siinä mielessä juuri mahdollisimman hyvä jäljittäminen: eli kun me löydämme jonkun, jolla on tartunta, ja sitten löydämme ne, joiden kanssa hän on ollut kontaktissa, niin sillä tavalla me voimme sitten, heitä testaamalla, saada kiinni parhaalla mahdollisella tavalla niitä, jotka ovat oireettomia tartunnankantajia, ja sitten estää sen, että he edelleen tartuttavat.

Tulee olemaan aika mielenkiintoista nähdä, miten tämä tekniikka tässä kehittyy. En nyt rohkene mennä mitään semmoisia lukuja esittämään, mutta kun nyt ihan viime päivinä on ollut tuommoiset 20—25 nykyisellä tavalla löydettyä uutta tartuntaa päivittäin ja jos olettamme, että tietyn kahden viikon jakson ajan tämä tauti voi tartuttaa, niin silloin meillä olisi tämän tiedon perusteella noin kolmesataa, neljäsataa ihmistä, siis koko Suomessa, jotka tällä hetkellä voisivat ylipäätään tartuttaa muita henkilöitä. Mutta koska heidät on löydetty ja sitten he ovat eristyksissä tai karanteeninomaisissa olosuhteissa, niin he oletettavasti eivät liiku kovin paljon, ja siinä mielessä meillä on nyt hyvin rauhallinen tilanne.

Tässä edustaja Juvonen viittasikin tähän toiseen aaltoon. Itse olen todennut, että eihän se toinen aalto ole semmoinen, joka niin sanotusti tulee, vaan me ihmiset sen käytöskellämme aiheutamme, että tuleeko se vai ei. Siinä mielessä varovaisuus edelleen on tarpeen, vaikka nyt nämä tartuntaluvut ovat olleet viime päivinä alhaisia.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 92/2020 vp

17.21 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Tässä hallituksen esityksessä on sivulla 9 oikein erinomainen kaaviokuva, josta näemme sen, miten tämä altistuneitten jäljittäminen käytännössä tapahtuu. Ja aivan niin kuin tässä edustaja Juvonen pohti, niin tässä on oikeastaan kaksi tämmöistä dilemmaa, joitten kohdalla joudumme vähän puntaroimaan: toisaalta on todella tärkeää, että tämä on vapaaehtoinen, mutta toisaalta, millä tavalla tämä kattavuus saadaan varmistettua, eli tämäntyyppinen jäljitysjärjestelmä, jos sitä eivät kovin monet ota käyttöönsä, ei osoittaudu tehokkaaksi. Ja on toki tärkeää, että kun joudumme pohtimaan sitä, tuleeko toista aaltoa vaiko eikö tule, niin olemme kuitenkin varautuneita siihen. On tärkeää myös tietosuojan kannalta, että tässä ei tule näitä sijainti- eikä henkilötietoja sille henkilölle, joka liittyy tähän järjestelmään.

Mutta kun ministeri on paikalla, niin ajattelin, että tässä samalla ehkä voisi kysyä sitä, että jos ulkomailta saavutaan Suomeen ja joku henkilö haluaisi ladata tämän itsellensä, niin onko se mahdollista. Onko mitään rajoitteita sen suhteen? Miten toimitaan sitten, jos henkilö, joka on täällä kenties altistunut, on jo lähtenyt jonnekin muualle? Jäljitetäänkö nämä henkilöt myöskin muihin maihin? Ja onko tämäntyyppisellä järjestelmällä joitakin muita mahdollisia käyttökohteita; jos ajatellaan, että tämä epidemia saataisiin ohi jossakin vaiheessa, niin voiko tätä ajatella käytettäväksi kenties johonkin muuhun?

17.23 Arja Juvonen ps: Arvoisa rouva puhemies! Edustaja Lindénin erittäin hyvään puheenvuoroon haluan muutaman kommentin sanoa. Se on juurikin näin, että eihän meille enää mitään uutta aaltoa tule, vaan se, mikä meidän keskuudessamme on jo täällä, lähtee uudelleen nousuun, ja se pitää meidän kaikkien muistaa, että ollaan edelleenkin varovaisia. Vaikka ravintoloita ja terasseja avataan ja ihmiset vapautuvat kohti kesää, niin siitä huolimatta muistetaan ne pienet säännöt, joita olemme erittäin hyvin oppineet.

Ja täytyy kyllä kaikille suomalaisille antaa suurta kiitosta siitä, että me olemme kaikki sitoutuneet niin kuuliaisesti ja tunnollisesti hoitamaan tätä koronakriisiä, ja erityisesti se apu, mitä ihmiset ovat antaneet toinen toisilleen, naapureille ja kerrostaloissa samassa rappussa asuville, on kyllä ollut tosi hienoa huomata. Monet ikääntyneet ystävät ovat olleet yhteydessä ja kertoneet, että on tuntunut hienolle saada niin paljon apua pyytämättä. Eli tämä on yhdistänyt meitä äärettömästi.

Siinä missä olemme tehneet digiloikan etätyöskentelyn kanssa, myös tämä mobiilisovellus on nyt jonkinlainen mobiililoikka. Mutta tässä hallituksen esityksessä on myös huomioitu lausuntopalautetta, ja myös täällä lausunnonantajat ovat tunnistaneet erilaisia epävarmuustekijöitä, joiden vuoksi tietojärjestelmän vaikutuksia tai sen toimintaa oli vaikea arvioida, ja lausujat toivoivat erityisesti tarkennusta tietojärjestelmän eri toimijoiden roolijakoon. Eli täällä nostettiin juuri tämä toimijoiden roolijako. Kysyisin teiltä, ministeri: Kuka nyt sitten mahdollisesti on tämän sovelluksen tekijänä ja tuottajana? Millä tavalla se lähtee eteenpäin toimimaan?

Arvoisa rouva puhemies! Me aina puhumme rahasta, ja täytyy elää hyvin tarkan euron budjeteilla täällä eduskunnassa. Monesti nämä tietojärjestelmät ja erilaiset tietotekniset uudet suuntauksat ovat niitä suuria rahareikiä, ja sen takia on tärkeää, että me olemme hyvin tarkkoja ja seuraamme, että tämä sovellus, mikä nyt on työn alla, vastaa myös siihen kysyntään, mitä me tarvitsemme. Tämä on toki yksi keino, mutta kuten jo edellä mainitsin, niin ehkä ikäihmiset eivät välttämättä tätä löydä ja edelleen tarvitaan myös muunlaista ohjausta ja neuvontaa siihen, että koronaviruksen kantajat löydetään ja myös he pääsevät sosiaali- ja terveydenhuollon piiriin.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 92/2020 vp

Puhemies Anu Vehviläinen: Ministeri Kiuru, 2 minuuttia.

17.25 Perhe- ja peruspalveluministeri Krista Kiuru: Kiitos, puhemies, mahdollisuudesta muuttamaan näkökulmaan myös vastata. Minusta tämä ison kuvan pohtiminen, joka oli kaikissa esitetyissä puheenvuoroissa erittäin hienolla tavalla esillä, on nimenomaan se päivän iso pihvi. On jo selvää, että totta kai tällä järjestelmällä tulee olemaan merkittävät kustannukset. Samaan aikaan kuitenkin vahvoilla rajoitustoimillakin, joiden varassa tätä koronavirusepidemiaa on hoidettu, on kustannuksensa, ja tietenkin myöskin nämä kustannukset ovat kovia ei vain taloudelliselta vaan myöskin sosiaaliselta ja inhimilliseltä puoleltaan.

Nyt tarkoituksena on lähteä purkamaan näitä rajoituksia ja myöskin varautua jo siihen mahdolliseen seuraavaan aaltoon. Niin kauan kuin rokotetta ei ole ja tosiasiaassa Suomi ei tavoittele laumasuojaa missään olosuhteissa, kuten on päätetty, olemme tilanteessa, että meidän täytyy pitää kansalaiset turvassa, ja tältä osin myöskin tarvitaan erilaisia työvälineitä. EU ja myöskin monet muut maat ovat olleet edelläkävijöitä siinä, että työvälineeksi voisi ottaa myöskin näitä digitaalisia mahdollisuuksia, ja tältä osin nyt on valmisteltu tämä sovellus. Siinä dilemmana on se, että laitetaanko kaikki sen varaan, että tämä on vapaaehtoista, ja vastaus on, että kyllä laitetaan. Tämän täytyy olla vapaaehtoista, koska kun katsoimme sitä hallituksen esitystä, jossa on hyvin tarkasti pohdittu sivuilla 12 ja 13 tietosuojasetusta ja sääntelyliikkumavaraa, niin on sanottava, että se sääntelyliikkumavara, joka meillä on, on tässä nyt käytetty. Toisaalta se voi johtaa sitten siihen, tuleeko tarpeeksi kysyntää, jotta tästä työkalusta tulee hyvä. Siinä meidän täytyisi pystyä myöskin onnistumaan: kertomaan ihmisille, että tätä tarvitaan näiden tartuntojen jäljityksessä. Mutta tämä ei voi missään tapauksessa olla ainoa keino, ja siltä osin tämä on yksi osa kokonaisuutta.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan ja liikenne- ja viestintävaliokunnan on annettava lausunto.